

УДК 338.512

Букало Н.А., к.е.н., доцент,

Слепченко К.О.

Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки

ОСОБЛИВОСТІ КАЛЬКУЛЮВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ ПРИ ПОЗАМОВНОМУ МЕТОДІ ТА ВИЯВЛЕННЯ РЕЗЕРВІВ ЇЇ ЗНИЖЕННЯ (НА ПРИКЛАДІ ДП «ЛРЗ «МОТОР»)

У статті досліджено особливості процесу калькулювання собівартості продукції при застосуванні позамовного методу. Запропоновано шляхи виявлення резервів зниження собівартості продукції на прикладі ДП «ЛРЗ «Мотор».

Ключові слова: собівартість, калькулювання собівартості, позамовний метод калькулювання, резерви зниження собівартості продукції.

Bukalo N., Slepchenko K.

PECULIARITIES OF THE COST CALCULATION BY THE JOB ORDER COSTING AND IDENTIFYING THE RESERVES OF ITS REDUCTION (ON THE NE «LRP «MOTOR»)

In the article has been analyzed peculiarities of the cost calculation by the job order costing and has been identified the reserves of cost reduction. The analysis of the product costing was held on the NE «LRP «Motor».

Analysis showed that the plant has been working efficiently inasmuch as it was reduced the cost calculation on its production. The economy took place because of the basic and subsidiary salary reduction and, accordingly, lowering of the single social contribution. The economy on the remuneration of labour was caused by the reduction of the labour output ratio. An increase of the labour productivity was one of the basic factors of the cost savings.

Usage of the alternative sorts of raw materials and fuel was another key factor of the economy. Plant replaced traditional kinds of fuel by the alternatives, such as waste products, solid fuels and gas hydrates.

Another factor of economy was cutting the general economic expenses. This type of outlays was cut by the reduction of the extra charges on the manufacturing equipment maintenance.

We determined that among the reserves of the cost reduction were: a decrease of the labour output ratio, salary reduction, lowering of the general economic expenses, an implementation of the organizational-technical measures, an increase of the output rate, an efficient placement of the productive capacities, an improvement of the raw materials usage, a development of the production and labour management (an improvement of the service

production, a reduction of the management costs, an improvement of the fixed assets usage, transport costs).

Keywords: product costing, cost, job order costing, reserves of cost reduction, labour output ratio, output rate.

Букало Н.А., Слепченко Е.А.

ОСОБЕННОСТИ КАЛЬКУЛЯЦИИ СЕБЕСТОИМОСТИ ПРОДУКЦИИ ПРИ ИСПОЛЬЗОВАНИИ ПОЗАКАЗНОГО МЕТОДА И ВЫЯВЛЕНИЕ РЕЗЕРВОВ ЕЕ СНИЖЕНИЯ (НА ПРИМЕРЕ ГП «ЛРЗ «МОТОР»)

В статье исследованы особенности процесса калькуляции себестоимости продукции при использовании позаказного метода учета издержек. Предложены методы ее снижения на примере ГП «ЛРЗ «Мотор».

Ключевые слова: себестоимость, калькуляция себестоимости, позаказный метод калькуляции, резервы снижения себестоимости.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Для забезпечення ефективної фінансової та виробничої діяльності підприємства важливим є виявлення резервів зниження собівартості продукції. Собівартість продукції є ключовим показником діяльності підприємства, оскільки здійснює прямий вплив на процес ціноутворення і, таким чином, – на забезпечення прибутковості підприємства. Виявлення резервів зниження собівартості продукції може забезпечити зниження витрат на виробництво продукції, що призведе до зниження ціни на одиницю продукції, а відповідно – забезпечить підвищення прибутку підприємства та надання значних конкурентних переваг і, таким чином, розширення ринків збуту. Тому дослідження проблеми калькулювання собівартості продукції та виявлення резервів її зниження є досить актуальним та становить значну теоретичну і практичну цінність.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Проблеми калькулювання собівартості продукції та виявлення резервів її зниження досліджували такі науковці, як Н. Чумаченко, І. Басманов, Л. Нападовська, А. Апчерч, К. Друрі, С. Голов, Ю. Цал-Цалко, Я. Соколов, А. Шегда, О. Олійник та інші вітчизняні та зарубіжні вчені. Аналіз літературних джерел свідчить про те, що при вагомості попередніх досліджень даного питання, окремі питання, які стосуються конкретизації чинників,

шляхів та резервів зниження собівартості і забезпечення можливості підвищення конкурентоспроможності ціни з урахуванням існуючого попиту та купівельної спроможності покупців вивчені недостатньо.

Незавершеність наукових досліджень у розрізі перелічених обумовлює актуальність зазначеної теми.

Цілі статті. Дослідження особливостей процесу калькулювання собівартості продукції при застосуванні позамовного методу, пошук та виявлення резервів її зниження на прикладі ДП «ЛРЗ «Мотор».

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Собівартість промислової продукції (робіт, послуг) – це виражені у грошовій формі поточні витрати підприємства на її виробництво [1, с. 208].

Собівартість є одним з основних показників діяльності підприємства, який характеризує сутність використаних ресурсів, рівень технічного розвитку виробництва, досконалість управління та значною мірою визначає кінцеві результати діяльності підприємства, а саме: прибуток та рентабельність.

Досліджуваним підприємством виступає ДП «ЛРЗ «Мотор», основними видами діяльності якого є капітальний ремонт, реконструкція та технічне обслуговування двигунів повітряних літальних апаратів, їх вузлів і агрегатів та інші види ремонту; виготовлення запасних частин та комплектуючих для авіаційної та іншої техніки військового та цивільного призначення [2, с. 3-7]. Дане підприємство займає провідне місце на ринку збуту, як на території України, так і на закордонних ринках, зокрема експортує вироблену продукцію та надає послуги з капітального ремонту двигунів у такі країни, як: Польща, Білорусь, Казахстан, Азербайджан, КНР, В'єтнам, Малайзія, Бангладеш, Індонезія, США, Індія, Судан, Ефіопія, Венесуела, Еритрея, Ангола, М'янма, Ємен.

На ДП «ЛРЗ «Мотор» застосовується позамовний метод калькулювання собівартості продукції, що передбачає групування витрат за замовленнями на виготовлення окремого виробу. Тобто об'єктом обліку витрат при цьому методі є окреме замовлення. Калькулювання собівартості отриманого продукту здійснюється лише після повного виконання і закриття замовлення, незалежно від тривалості його виконання. До завершення замовлення всі витрати на нього відносяться на незавершене виробництво.

Слід відзначити, що собівартість продукції тісно пов'язана з ціною продукції і є її основною складовою.

Ціна реалізації продукції ДП «ЛРЗ «Мотор» включає виробничу собівартість, визнані адміністративні витрати, витрати на збут, прибуток і податок на додану вартість.

Досліджено, що адміністративні витрати та витрати на збут не включаються до собівартості продукції, а є витратами періоду і відносяться на зменшення фінансових результатів, тобто прибутку в період понесення цих витрат.

Особливістю щодо формування ціни на кожен вид продукції підприємства є те, що накладні витрати включаються за ставкою розподілу (у %) до основної зарплати.

З економічних і соціальних позицій зниження собівартості для підприємства «ЛРЗ «Мотор» полягає у наступному:

- у збільшенні прибутку, що залишається у розпорядженні підприємства, а отже, у появі можливості не тільки простого, але й розширеного відтворення;

- у появі більшої можливості для матеріального стимулювання робітників і вирішення багатьох соціальних проблем колективу підприємства;

- у поліпшенні фінансового стану підприємства і зниженні рівня ризику банкрутства;

- у можливості зниження ціни реалізації на свою продукцію, що дозволяє значною мірою підвищити конкурентоздатність продукції і збільшити обсяг продажів.

Перед визначенням заходів щодо зниження собівартості продукції, необхідно провести її аналіз, тобто:

- 1) оцінити динаміку найважливіших показників собівартості та виконання плану по ним [3, с. 57];

- 2) оцінити обґрунтованість плану щодо собівартості продукції;

- 3) визначити фактори, які вплинули на динаміку показників собівартості та виконання плану за ними, виявити величину та причини відхилень фактичних витрат від планових;

- 4) оцінити динаміку і виконання плану із собівартості за елементами і за статтями калькуляції [4, с. 186];

- 5) виявити втрачені можливості зниження собівартості продукції.

Аналіз собівартості продукції проведемо на базі калькуляції собівартості двигуна АЛ-31Ф ЛРЗ «Мотор» (табл. 1).

В аналітичній таблиці 1 зазначені основні статті калькуляції собівартості продукції.

Таблиця 1

Калькуляція собівартості двигуна АЛ-31Ф (грн.) [4]

№ з/п	Найменування статей	ПЛАН	ФАКТ станом на 01.04.2013	Відхилення	
				Абсолютне	Відносне, %
	Трудомісткість (нормо-годин)	2 815,56	1 637,27	-1178,29	-41,85
1	Сировина та матеріали	12 256,00	16 694,27	4438,27	36,21
2	Покупні комплектуючі вироби,	5 060,00	8 843,06	3783,06	74,76
3	Паливо і енергія на технологічні цілі	276 668,80	274 671,10	-1997,70	-0,72
4	Основна заробітна плата	38 811,28	23 927,10	-14884,18	-38,35
5	Додаткова заробітна плата, 59%	22 898,66	13 639,62	-9259,04	-40,43
6	Єдиний соціальний внесок, 37,45%	23 110,37	13 380,84	-9729,53	-42,10
7	Відшкодування зносу інструментів і пристроїв цільового призначення та інші спеціальні витрати	21 923,00	32 000,00	10077,00	45,97
8	Загальновиробничі витрати, 870,8%	337 968,63	186 333,09	-151635,54	-44,87
9	Виробнича собівартість	738 696,74	569 489,08	-169207,66	-22,91

За даними аналітичної таблиці можна зробити висновок про економію витрат, включених в калькуляцію собівартості виробу двигуна АЛ-31Ф. Фактична виробнича собівартість знизилась на 22,91% порівняно з запланованою. Економія відбулась за рахунок зниження основної заробітної плати на 38,35% і додаткової заробітної плати – на 40,43%, що було спричинене зниженням трудомісткості виробу – на

41,85%, і, відповідно, зниженням єдиного соціального внеску на фонд оплати праці основних робітників – на 42,10%. Ще одним фактором економії було зниження загальновиробничих витрат на 44,87% [5].

Основним джерелом зниження собівартості продукції на підприємстві є зростання продуктивності праці. По-перше, за рахунок зростання продуктивності праці досягається економія заробітної плати, оскільки зростання продуктивності праці призводить до скорочення витрат на виробництво продукції. По-друге, завдяки зростанню продуктивності збільшується випуск продукції, за внаслідок чого досягається зниження собівартості продукції шляхом економії непропорційних витрат [3, с. 59].

При цьому необхідно враховувати, що зниження собівартості продукції багато в чому визначається відповідним співвідношенням темпів зростання продуктивності праці та зростання заробітної плати. Зростання продуктивності праці повинне випереджати зростання заробітної плати, забезпечуючи тим самим зниження собівартості продукції.

Розглянемо, в яких умовах при зростанні продуктивності праці на підприємстві скорочуються витрати праці з розрахунку на одиницю продукції.

Збільшення виробництва продукції на одного робітника може бути досягнуте за рахунок здійснення організаційно-технічних заходів, завдяки чому змінюються норми виробітку, й відповідно розцінки за роботи, що виконуються; за рахунок перевиконання встановлених норм виробітку без проведення організаційно-технічних заходів.

У першому випадку підприємство одержує економію заробітної плати робітників. Пояснюється це тим, що у зв'язку зі зниженням розцінок частка заробітної плати в собівартості одиниці продукції зменшується. Проте це не призводить до зниження середньої заробітної плати робітників, оскільки організаційно-технічні заходи, що проводяться, дають можливість робітникам з тими ж витратами праці виготовити більше продукції [4, с. 187].

У другому випадку величина витрат на заробітну плату робітників у собівартості одиниці продукції не зменшується. Але із зростанням продуктивності праці збільшується об'єм виробництва, що забезпечує економію за іншими статтями витрат, зокрема скорочуються витрати з обслуговування виробництва й управління.

Ще одним джерелом зниження собівартості продукції є

застосування альтернативних видів сировини (відходів, твердих горючих речовин, газогідратів, штучних джерел та видів енергетичної сировини). Застосовуючи альтернативи, можна підвищити якість і конкурентоспроможність продукції і за рахунок цього досягти зниження витрат на матеріали. Це джерело має важливе значення для матеріалоемних галузей. Зменшення витрат матеріалів здійснюється різними шляхами: скороченням витрат, заміною дорогих матеріалів більш дешевими, зменшенням витрат на постачання матеріалів, покращенням нормування витрат матеріалів [3, с. 60; 4, с. 107].

Не менш важливим чинником, який сприяє скороченню витрат є дотримання всіх головних принципів ефективного розміщення продуктивних сил: це скорочення шляхів між виробником і покупцем, між виробництвом і сировинною базою. Структуру фактичної виробничої собівартості двигуна АЛ-31Ф відобразимо на рис. 1.

З діаграми на рис. 1 видно, що в питомій вазі виробничої собівартості двигуна АЛ-31Ф переважають паливо та енергія на технологічні цілі – 48% та розподілені загальновиробничі витрати, які становили 33%. Відшкодування зносу спеціального оснащення становило 6%, основна заробітна плата – 4%, сировина і матеріали – 3%, додаткова заробітна плата, єдиний соціальний внесок, покупні комплектуючі вироби, напівфабрикати – 2% кожен в питомій вазі виробничої собівартості.

Рис. 1. Структура фактичної собівартості капітального ремонту авіаційного двигуна АЛ-31Ф [5]

Висновки. Отже, для ефективної діяльності та подальшого розвитку ДП «ЛРЗ «Мотор» необхідно розробити такі напрямки зниження витрат та умов:

1) підвищення технічного рівня виробництва (втілення нової техніки, технології, механізація та автоматизація виробничих процесів);

2) раціональне використання сировини і матеріалів (використання прогресивних видів сировини, зниження відходів, використання вторинних ресурсів);

3) удосконалення організації виробництва та праці (покращення обслуговування виробництва, зменшення витрат на управління, ефективне використання основних засобів, транспортних витрат).

Вдосконалення механізму управління витратами ефективно тільки на основі комплексного системного підходу щодо вирішення проблеми зниження собівартості продукції на підприємстві.

1. Бойчик І. М. Економіка підприємства: Навчальний посібник / І. М. Бойчик – К.: Атака, 2004. – 480 с.
2. Статут ДП «ЛРЗ «Мотор» зі змінами та доповненнями, затверджений наказом Державного концерну «Укроборонпром» у 2012 році. – 17 с.
3. Распопова В. А. Шляхи зниження собівартості продукції підприємства / В.А. Распопова, Т. В. Глобець // Вісник Донецького національного університету економіки та торгівлі імені Михайла Туган-Барановського. 2010. – № 7 (18).
4. Цимбалюк Л. Г. Чинники, резерви та шляхи зниження витрат виробництва як основа зменшення ціни товару / Л. Г. Цимбалюк, Н. П. Скричун // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. 2011. – № 3 (15).
5. Планова та фактична калькуляція собівартості двигуна АЛ-31Ф / Внутрішня звітність ДП «ЛРЗ «Мотор» станом на 01.04.2013.